

Traumavrij behandelen procedurele comfortzorg

Siena,
Hilde de Lootens , Marije Wiese

Inhoud traumavrij behandelen

- Het waarom
- Waarom geen dwang
- Wat is procedurele comfortzorg
- Procedureel leed
- Van angst naar vertrouwen
- Niet farmacologische technieken
- Oa Helpende taal
- Farmacologisch
- 7 -p Model

Prosateam Noordwestziekenhuisgroep

- Iris Meijer, medisch pedagogisch zorgverlener
- Mariska Taale, medisch pedagogisch zorgverlener
- Jessica Dorsman, teamleider afnamelaboratorium
- Mieke Dousma, kinderarts
- Hilde Lootens, klinisch psycholoog
- Marije Wiese, verpleegkundig specialist i.o. kinderallergologie

Prosateam Noordwestziekenhuisgroep

- Iris Meijer, medisch pedagogisch zorgverlener
- Mariska Taale, medisch pedagogisch zorgverlener
- Jessica Dorsman, teamleider afnamelaboratorium
- Mieke Dousma, kinderarts
- Hilde Lootens, klinisch psycholoog
- Marije Wiese, verpleegkundig specialist i.o. kinderallergologie

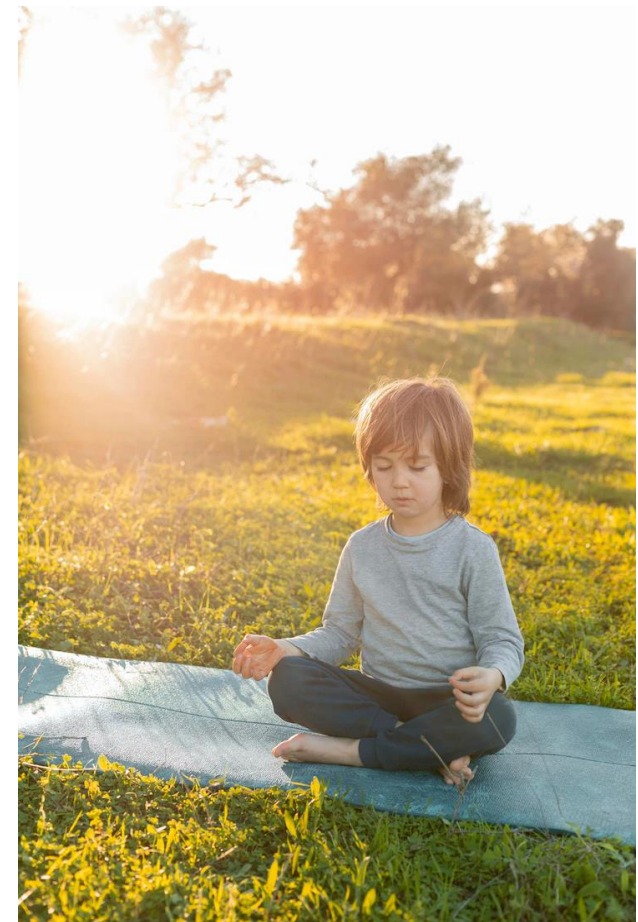
Comfortzorg

Korte kennismaking met comfortzorg

Met beiden voeten op de grond..

voel dat je zit..

En luister..

Waarom?

- Voorkomen van angst, pijn en dwang
- Door procedureel comfort
- Kernwaarden Noordwest
- Preventie , vertrouwen

Wat zijn de gevolgen van dwang of procedureel leed?

wilt u uw kind even vasthouden?; [internet] <https://Kindenzorg.nl>
stichting kind en ziekenhuis maart 13, 2018 (mantelmama)

Gevolgen van dwang/procedureel leed

- Korte termijn: ingreep geslaagd!
- Maar: Angst en stress lopen op, geen regulering meer mogelijk door prefrontale cortex
- Vertrouwen weg
- Machteloosheid zorgverlener
- Toename van pijn, angst en stress bij volgende procedures.
- Het kan leiden tot Angststoornissen / psychotrauma / fobie
- Vermijding van zorg
- Machteloosheid van ouders

Wat is Procedurele comfortzorg?

- Geïntegreerd zorgmodel (Samenwerking van verschillende disciplines kinderarts, medisch pedagogische zorg, anesthesie, psychologie,..)
- Comfort bij het kind staat voorop!
- Voorwaarden zijn respect, verbinding en vertrouwen tussen zorgverleners, kind en ouders.
- Op korte termijn : comfort tijdens en succesvolle medische behandeling
- Op lange termijn: vertrouwen van kind en ouders in de zorg
- Voorkomen van procedureel leed door procedureel comfortzorg met inzet van farmacologische als niet farmacologische

Belangrijk van comfortzorg:

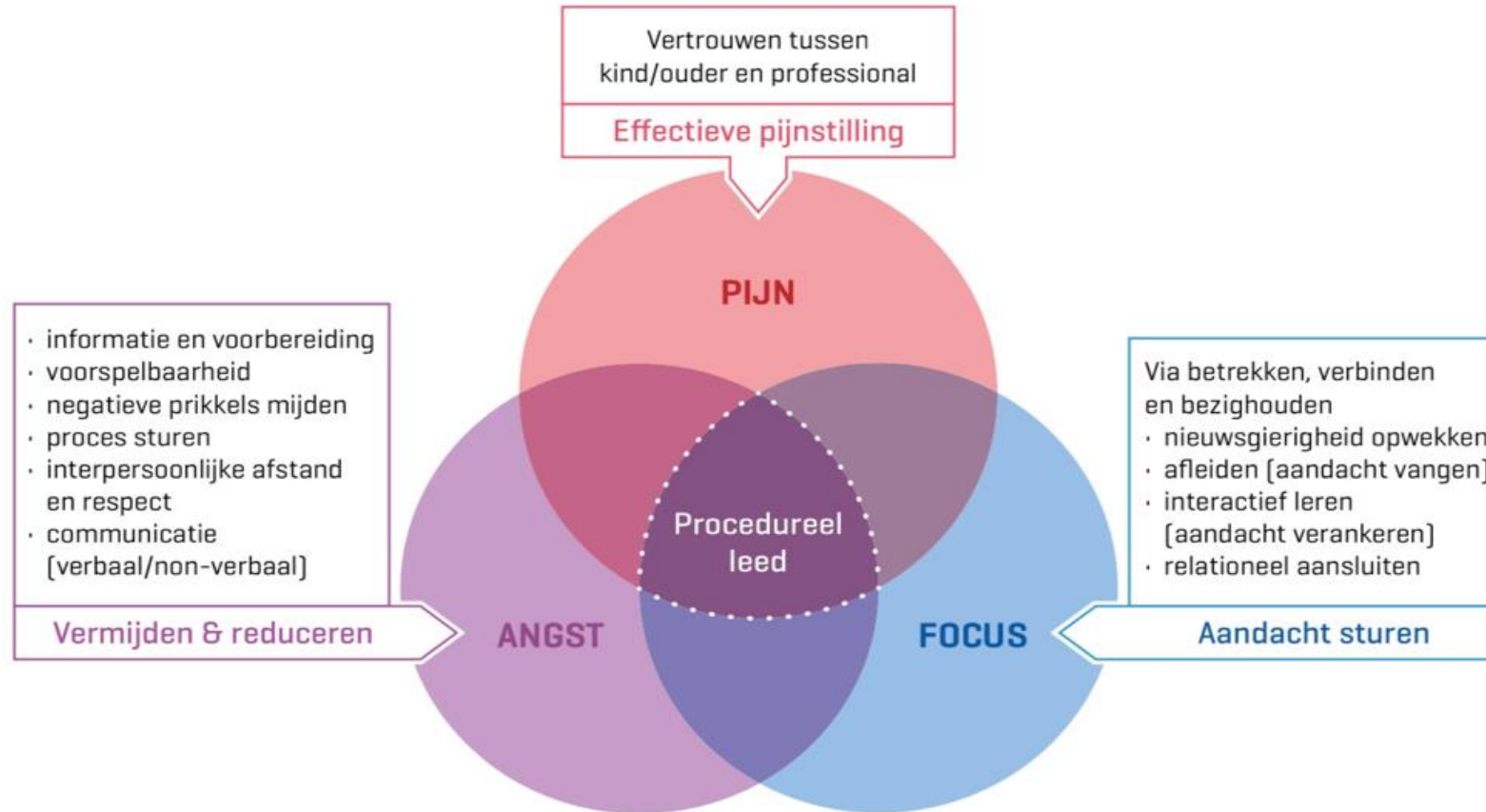
- Help professionals om de ogen te openen
- Praat over dwang en comfortzorg als team
- Denk na over alternatieven
- Weet wanneer je moet stoppen!

Procedurele comfortzorg

- Voorkomen van procedureel leed door procedureel comfortzorg met inzet van zowel farmacologische als niet farmacologische technieken
- Vraagt om de operationele zorgprocessen waarin rekening gehouden wordt met comfort en het vertrouwen van het kind.

Procedureel leed

Mendels E. Zirar-Vroegindewey A. Waagenaar G, Versteegh j, leroy P;
kindgerichte zorg bij medische verrichtingen; Huisarts en wetenschap , 2022 juli

Hoe begin je met de uitvoering van procedureel comfortzorg? Van angst naar vertrouwen

- Observatie
- Betrekken
- Monitoren

Angst ————— Vertrouwen

Observatie & non-verbaal

- expressie in gelaat
- houding
- gebaren
- oogcontact
- de mate waarin een kind reageert
- interpersoonlijke ruimte
- waar bevindt het kind zich t.o.v. ouders
- mate waarin het kind reeds betrokken is

Angst _____ Vertrouwen

Nieuwsgierigheid opwekken van een afstand

Betrekken

- nieuwsgierigheid wekken
- spiegelen (symmetrisch en asymmetrisch)
- desensitisatie
- afleiding met z.n. ontwikkelingsgerichte taak
(afleiding kort, ontwikkelingsgerichte taak lang)
- Positieve taal

Angst Vertrouwen

Nieuwsgierigheid opwekken

<https://www.youtube.com/watch?v=jluZ0843ohw>

Spiegelen

<https://www.youtube.com/watch?v=OptsUvVpt54>

Wat als het niet lukt om een kind te betrekken?

- Is er sprake van:
- Honger?
- Oververmoeid/slaap?
- Ontwikkelingsstoornis bijv autisme, ADHD, angst, verstandelijke beperking
- Discomfort/pijn?

Positieve taal om stress te reduceren

- De termen comforttalk, focustaal en helpende zinnen gebruiken allemaal hetzelfde middel
Namelijk de stress reduceren bij kind en ouder(s), d.m.v. een combinatie van houding en taal
- Laat negatieve woorden weg. Dezelfde informatie wordt overgebracht met positieve woorden
- Benut placebo effect

Voorbeelden helpende taal

Tabel 1 Positieve focustaal om pijn en angst weg te nemen bij kinderen

	Doen	Liever niet doen
Vorbereiding 	<p><i>'Wil je bij mama [papa,...] op schoot zitten als we [handeling noemen] of wil je op de bank liggen?' Geef het kind niet de keuze óf het gaat gebeuren, maar wel hóe het gaat gebeuren. Het kind ervaart dan een stukje regie en vertrouwen.</i></p> <p>Permissief taalgebruik: 'Je kunt het prettig vinden om te zitten of te liggen.'</p> <p><i>'Wil je meekijken met wat we [zo direct gaan] doen of vind je het fijner om iets te doen als wij bezig zijn [het medicijn geven,...]?'</i></p>	<p>Het kind dwingen om op de onderzoeksbank te gaan zitten: <i>'Kom, zullen we het nu gaan doen?'</i> Veelgehoord antwoord: 'Nee, ik wil niet!'</p> <p>Directief taalgebruik: 'Ga maar zitten of liggen.'</p> <p><i>'Ben je bang voor prikken? Dan zou ik niet meekijken!'</i> <i>'Maak je maar geen zorgen!'</i></p> <p><i>'Het valt allemaal reuze meel!'</i></p> <p><i>'Je hoeft alleen maar te ontspannen!'</i></p>
Tijdens verrichting 	<p><i>'Omdat je zo goed stil ligt kan ik... goed doen.'</i> Koppel de prik aan de uitademing [bijvoorbeeld bij ballen blazen] <i>'Ik ben benieuwd hoe snel de prik bij jou gaat werken.'</i> <i>'Je zult zien hoe snel je arm weer goed voelt.'</i> <i>'Ik ga jou de verdoving geven en dan...'</i> <i>'En terwijl je rustig in- en uitademt zul je merken dat je rustiger wordt en zal [de verrichting] makkelijker en sneller gaan.'</i> <i>'Je zult verbaasd zijn hoe makkelijk het gaat als jij goed naar de tovervogel op je vinger kijkt en hem laat vliegen [als jij me vertelt wat er allemaal op jouw filmpje te zien is, als...].'</i></p>	<p><i>'Het duurt maar even.'</i> Toestemming vragen ['Mag ik je de prik geven?'] Waarschuwen voor de prik ['Komt-ie hoor!'] en aftellen <i>'De prik doet maar even zeer.'</i> <i>'We hopen...'</i> [het hoeft dus niet te lukken] <i>'De prik is niet leuk, maar dan word je beter.'</i> [de prik doet iets teniet en dat blijft hangen] <i>'Rustig maar, het komt goed!'</i> <i>'Ik ben benieuwd of je er iets van voelt.'</i> <i>'Het is zo klaar!'</i></p>
Herkader pijn en andere klachten 	<p><i>'Je kunt verbaasd zijn hoe snel je arm weer goed voelt na...'</i> Op de vraag of het pijn doet: 'Iedereen voelt de prik [...] anders, ik ben benieuwd wat jij ervan vindt.'</p>	<p><i>'De prik doet maar even pijn.'</i> <i>'Veel mensen worden hier heel duizelig van.'</i> <i>'De meeste mensen vinden het een pijnlijke prik.'</i> <i>'Sorry hoor, deze prik is echt even gemeen.'</i></p>
Als je de sensatie wilt benoemen 	<p>Onplezierig gevoel, ongemak, onprettig kietelend, warm, koud, tintelend</p>	<p>Brandend, prikkend, pijnlijk, slecht, naar, gemeen, verschrikkelijk</p>
Evaluatie 	<p>Evalueer altijd, want hiermee construeer je een juiste herinnering en vergroot je het vertrouwen in toekomstige medische handelingen.</p> <p><i>'Ik ben benieuwd of je vandaag of morgen of heel binnenkort...'</i> [en dan een positieve verandering noemen] <i>'Het is goed gegaan. En hoe vond jij het gaan?'</i></p>	<p><i>'Ik hoop dat je je morgen beter [blijer] zult voelen dan nu.'</i> <i>'Tot de volgende keer, ga maar lekker naar huis.'</i></p>

WAT KUN JE ZEGGEN?

"Ik ben bij je en zal je helpen om te zorgen dat het goed gaat".

"Je zal verbaasd zijn hoe makkelijk het vandaag gaat omdat je zo bezig bent met je computerspelletje".

"Omdat je toverzalf (EMLA) hebt gekregen zal het nog makkelijker gaan".

*"Omdat mama/papa nu met jou over die leuke vakantie praat kan de dokter goed zijn/haar werk doen".
"Weet je nog toen op de camping, welke kleur tent hadden we ook alweer..."*

Tijdens het doen van een spelletje: "Wauw wat doe je dit goed" of "Kom wij zoeken Wally, dan kan de dokter goed zijn/haar werk doen."

Wat kun je beter niet zeggen:

*Het gaat even
pijn doen*

*Niet
huilen*

*Stel je
niet aan*

*Het doet
geen pijn*

*Hier komt
de prik*

Leg na afloop de aandacht op wat goed ging, zoals:

“Wat heb je goed stil gezeten”

“Wat deed je het goed”

“Wat heb je ondertussen een mooie tekening gemaakt”

Kinderen onthouden dat het een positieve(-re) ervaring was omdat ze het goed hebben gedaan. Het geeft vertrouwen voor een volgende keer. Maak na afloop geen excuses en geef geen kritiek!

“Wat erg voor je, ik weet dat het pijn doet”

“Je gedroeg je als een baby”

“Grote jongens/ meisjes huilen niet”

Helpende taal

wel	niet
Comfort meten Hoe gaat het nu? Voel je nog ergens een "ongemak"?	Pijn meten
Hoeveel beter gaat het met je?	Hoe erg is het?
Wat helpt jou goed? Wat is het eerste seintje dat het iets beter gaat? Wanneer voelde je je de vorige keer beter? Hoe helpen de medicijnen denk je? Wil je proberen wat ik denk dat helpt? Veel kinderen helpt...! Zal ik nu voor je kiezen wat helpt? Sommige kinderen voelen koud, warm, niets. Ben benieuwd wat jij voelt.	Zal het pijn doen?
Fijn dat je zo goed stil ligt, zo gaat de scan sneller."	Je mag niet bewegen, anders lukt de scan niet."

De patiënt helpen aan iets prettigs te denken, en zeggen: „Ik ga beginnen.”	Dit kan even pijn doen.”
Ik ben benieuwd hoe snel bij jou demedicijnen gaan werken	
Vertel eens wat al beter gaat.	
We gaan het samen doen. Ik help je erdoor heen.	
Ik ben bij je in de buurt en zal er alles aan doen om het je zo aangenaam mogelijk te make	
Je kunt verbaasd zijn hoe snel je arm weer goed voelt na de prik	
Hoe gemakkelijk denk je dat je dit kunt doen? (double bind er lijkt keuze te zijn)	
Wat gaat het goed he. Blaas maar lekker uit zodat het nog beter gaat	
We gaan je een plaatselijke verdoving geven waardoor de plek waar we de ruggenprik geven gevoelloos wordt, zodat je je comfortabel voelt gedurende de behandeling.	
„Ik ga nu je infuus inbrengen.”	Ik ga je nu prikken"
	het prikje doet even pijn doet maar het is snel over
Zorg voor positieve afsluiting. Benoem wat goed ging	Praat na hoe het ging en of het nog veel pijn deed

Praat richting gewenste uitkomst

- Zal ik het metertje op je hand of je voet...
- Klim je er zelf op of zal ik...
- Wil je links of rechts...
- Yes set...

Kwaliteitsverbeteronderzoek huidpriktest locatie Alkmaar

Druppels aanbrengen

Druppels aanprikken

Aftekenen kwaddels

Korte oefening.. & voorbeeld casus

- Kun je dit zeggen?
- Straks even bloed prikken ...
- Sorry het is een vervelende ingreep...
- Hier komt de prik, een, twee, drie.
- U hoeft zich geen zorgen te maken?
- Ik kan een prik geven om te verdoven maar weet dat dit langer duurt dan even op je tanden bijten
- Oh, die heb ik nog niet eerder gezien bij zo een jong iemand..
- Meestal is het functioneel, maar bij jou is het een echte dystrofie...

Afleiding :0 tot 12 maanden

Afleiding

- Vriendelijke stem
- Zingen
- Lichamelijk contact met ouder
- Speen
- Borstvoeding
- Sucrose
- Wiegen
- Inbakeren
- Meebewegen met het kind i.p.v. strak vast houden

Ontwikkelingsgerichte taken

- Kiekeboespel
- Iets in handen geven (bijv. koffiebekertje)
- Handschoen opgeblazen
- Stapel bekertjes
- Kleppenspeelgoed
- Rammelaar/speelgoed overpakken

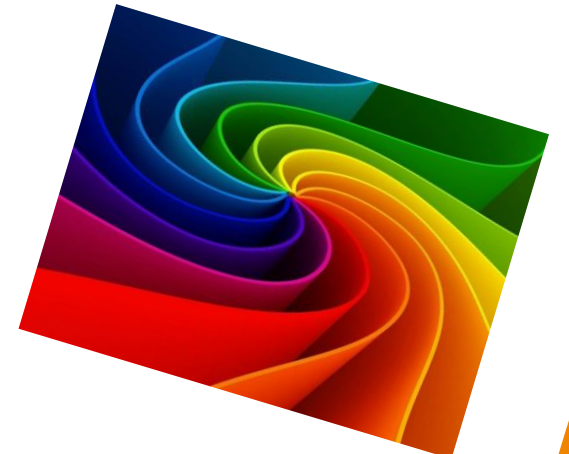
Afleiding: 1 tot 3 jaar

Afleiding

- Verhaaltje vertellen
- Boekje lezen
- Liedje zingen
- Bellenblaas
- Kiekeboespel
- Spiegelen
- Geluiden maken
- Complimenten geven
- Filmpje kijken mobiel ouders
- Speen en knuffel bieden steun en troost

Ontwikkelingsgerichte taken

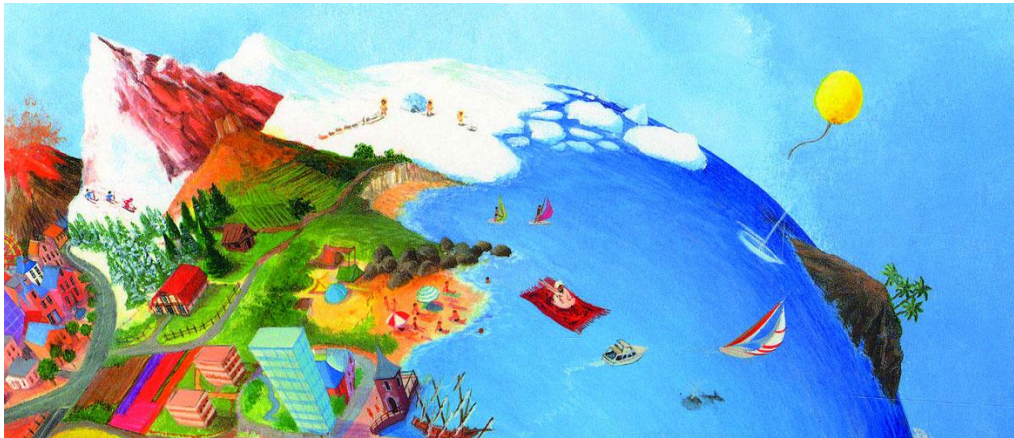
- Trommelen met handen of materiaal
- Dingen open/dicht maken. Bijv. urinepotje
- Dingen in/ uit doen koffiebekertje
- Kleuren benoemen/zoeken. Ik zie, ik zie
- Vormenstoof
- Stapelbekers

Afleiding : > 5 jaar

Afleiding

- Meehelpen
- Vragen naar hobby's, vakanties, vrienden, feestjes, school, games

- VR Bril

Ontwikkelingsgerichte taken

- Rijmen
- Geen ja , geen nee
- Ik ga op vakantie en ik neem mee
- Rekenen: gewone sommen, geldsommen, verhaalsommen, tafels, klokkijken
- Spelling
- Raad eens mee. Wat gaat het snelst een.... of een...
- Vragen naar power points (Deep Dive)
- Boter kaas en eieren
- Moeilijk zoekboek De gele ballon of Nederland
- Puzzel
- Kubus

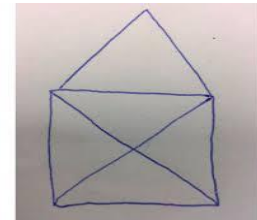
Afleiding : tieners

Afleiding

- Vragen naar school, hobby's, werk, toekomst, vrienden, vakanties, series etc...
- Muziek luisteren
- Filmpje kijken op mobiel/IPAD
- VR bril

Ontwikkelingsgerichte taken

- Huisje tekenen
- Breinbrekers
- Puzzel balletje
- Triviant vragen
- Zoekboek
- Vragen naar power points (Deep Dive)

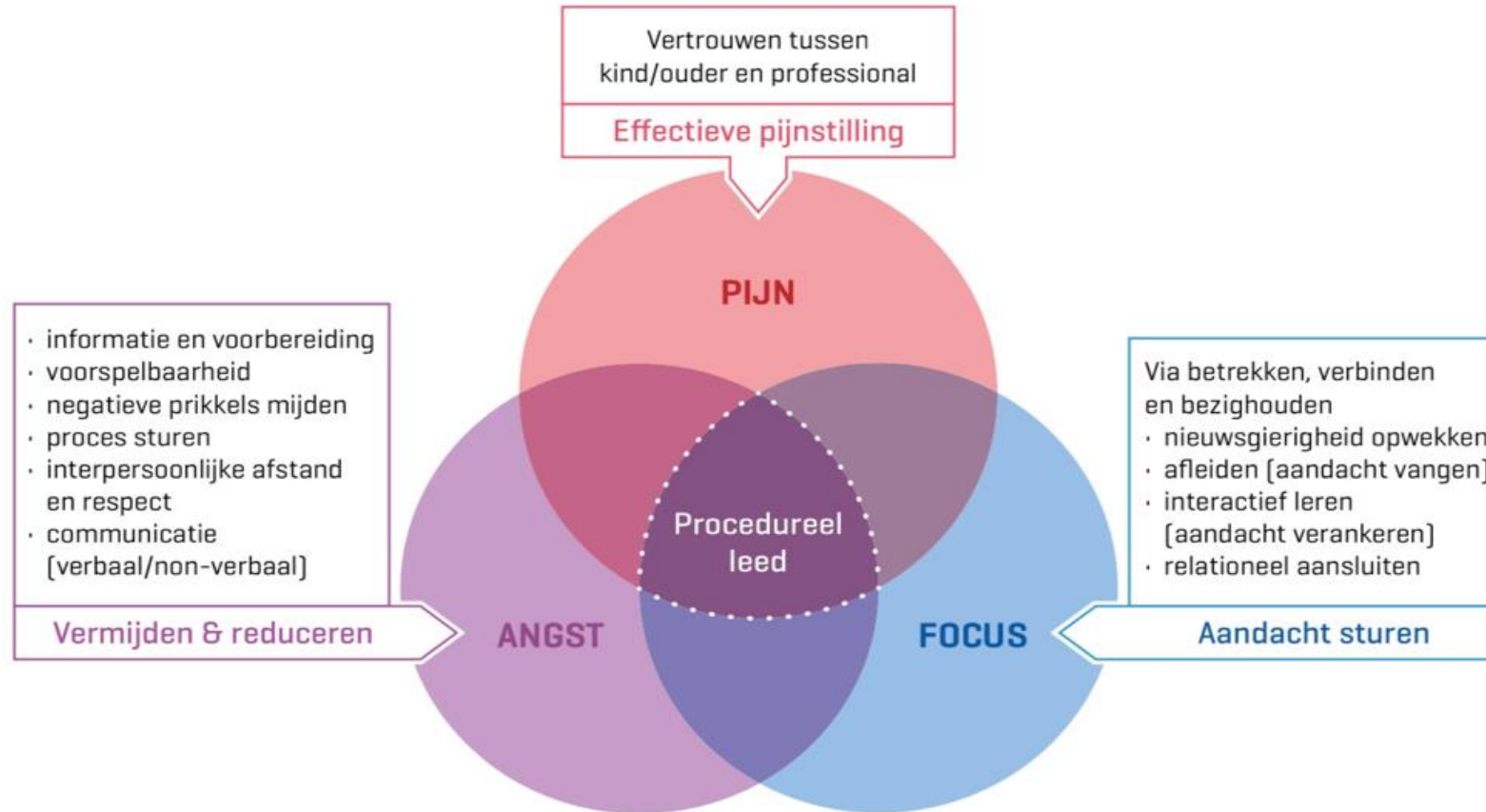
Omgeving: Zoek de 5 verschillen

Hypnose

- Toverhandschoen
- Hypnose oefening met suggestie
- Regenboog en elke kleur is bijv moed, vertrouwen,..
- Sponge Bob, vullen met vertrouwen, blijheid,...

Procedureel leed

Mendels E. Zirar-Vroegindewij A. Waagenaar G, Versteegh j, leroy P;
kindgerichte zorg bij medische verrichtingen; Huisarts en wetenschap , 2022 juli

Farmacologisch, procedurele analgesie

- sucrose bij zuigelingen < 12 maanden (denk aan borstvoeding!)
- topicale anesthesie
- (lokale infiltratie van anesthesie)
- Nasale toediening (let op: midazolam prikt!)
- systemische analgetica

Ercan N, Bostanci I, Şenel G, Özmen S. A More Comfortable Method of Skin Prick Testing in Children Ages 0-2 to Decrease Symptoms of Pain. Pain Manag Nurs 2021.

Topicale anesthesie

- emla® (lidocaine en prilocaine) creme of pleister
- rapydan® (tetracaine en lidocaine) pleister
- vibratie en koel techniek (Buzzy®)
- Gebufferde lidocaine of LET-gel
- Bananenspray = bewezen > Niet effectief

Leroy PL, Vrancken M, Russ F, Bijlage 5 van het Compendium Geneeskunde, syllabus Procedurele Pijnstilling en Sedatie, 2017; H 2.2

[Datema J, Veldhuis J, Bekhof J., European journal of emergency medicine, 2017: Lidocaine spray as a local analgesic for intravenous cannulation. A randomized clinical trial.](#)

PIJNMANAGEMENT BIJ KINDEREN

Het plaatselijk verdoven van de huid om pijn te verlichten

INDICATIES:

Lokale verdoving van de huid bij naaldgerelateerde ingrepen, zoals:

- Venapunctie
- Injecties
- Aanprikken Porth-A-Cath (PAC)
- Plaatsen infuus
- Lumbaal punctie (LP)
- Puncties (i.c.m. systemische analgesie)

EMLA® 5%

Vanaf 0 jaar (bij prematuren vanaf 37 weken p.c.)

Minimaal 60 minuten voor de ingreep
(90 min bij LP)

Maximaal 5 uur laten zitten (maximaal 1 uur bij kinderen jonger dan 1 jaar)

Werkt na verwijderen nog 2 uur door

RAPYDAN®

Vanaf de leeftijd van 3 jaar

Minimaal 30 minuten voor de ingreep

Maximaal 2 uur laten zitten

Werkt na verwijderen nog 3 uur door

1. Plak de verdovende pleisters zodra gedacht wordt aan een punctie, de diepte van de verdoving neemt toe met de duur van de inwerktime
2. Plak op meerdere plekken tegelijk wanneer mogelijk meerdere punctieplekken nodig zijn, zie farmacotherapeutisch kompas voor max dosering en contra indicaties
3. Zorg bij stuggere kant en klaar pleisters dat de crème goed contact houdt met de huid
4. Zorg voor warme ledematen bij venapunctie of infuus
5. Witte verkleuring van de huid na Emla gebruik trekt ca 15 minuten na verwijderen weg

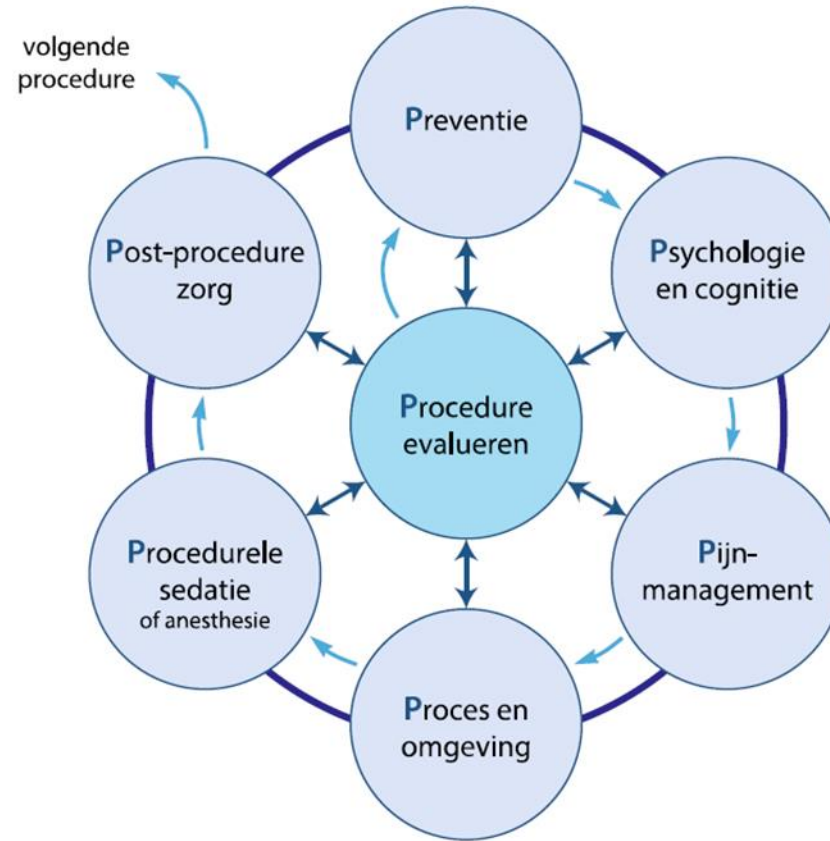

Procedurele sedatie

- lachgas
- midazolam
- centrale alfa-2 adrenerge agonisten: clonidine of dexmedetomidine

- Reminder: vergeet nooit de pijnstilling naast de sedatie!

Zeven-P model voor procedureel comfort

Figuur 3 Het 7P-model voor procedureel comfort bij kinderen.

Informed consent

Apart met ouders (afhankelijk van leeftijd en individu)

- Niet alles tot in detail bespreken
- Voorkom angst
- Vermijd nocebo

- Benut placebo respons en placebo effect

Ontwikkeling in Noordwest

Start februari 2020: 3 daagse cursus prosacourse

Beleidsmiddag kindergeneeskunde eerste presentatie. Doel creëren draagvlak

Eerste resultaten

- Traumavrije venapunctie op documentbeheer
- E-learning reeks online lessen
- E-learning in de maak via leerportaal
- Zakkaartjes en posters
- Labmedewerkers training skills4comfort
- Spreekuur kinderen op lab door geschoolde laboranten

Volgende stappen

- Draagvlak bestuur
- Nog een team prosacourse training
- Training skills4comfort
- Management opdracht gios!
- Advies KG en SEH
- Implementatie KG en SEH

Volgende stappen, wat willen we nog graag?

- Emla of rapydan standaard beschikbaar voor klinische en poliklinische patienten.
- Buzzy meer gaan gebruiken
- Standaard gebruik van pleister verwijder doekjes
- Scholing voor bestaande en nieuwe medewerkers
- Jaarlijkse campagne maand
- Informatievoorziening naar ander afdelingen en evt. extern.
- Lachgas sedatie en andere sedatie vormen uitbreiden (KA groep)
- Echo geleid prikken. (KA groep)
- Pijnscore omzetten in comfortscore

Uitdagingen

- Andere afdelingen gaan moeizamer. Mogelijk weinig affiniteit/prioriteit met kinderen (plan > key users)
- Uitbreiding naar andere locaties.
- Denk naast SEH/lab en rontgen ook aan KNO, tandheelkunde, oogheelkunde, etc.
- Pijnscore omzetten in comfortscore

Poster helpend taalgebruik

- <https://www.prosanetwork.com/app/uploads/2021/12/FOLDER-HELPEND-TAALGEBRUIK-NL-QR-Code-051221-online1.pdf>

Meer voorbeelden zien?

Aandacht verankeren via interactief spel/dialog

Dr. Baruch KRAUSS
Boston Children's Hospital /Harvard University

Annals of Emergency Medicine
An International Journal

PEDIATRICS/EXPERT CLINICAL MANAGEMENT | VOLUME 74, ISSUE 1, P30-35, JULY 01, 2019

Managing the Frightened Child

Benjamin A. Krauss, BS • Baruch S. Krauss, MD, EdM

Published: January 22, 2019 • DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annemergmed.2018.12.011>

Bronnen

- Leroy, P. Van trauma naar vertrouwen, praktische pediatrie, jr 15, editie 2, 2021
- Krauss BA, Krauss BS, Managing the Frightened Child. Ann Emerg Med. 2019, 74 1±30/5)
- Evers, A. et al, Implications of placebo and nocebo effects for Clinical practice: expert consensus, psychotherapy and somatics, 2018
- Website Prosa-course
- Kind en ziekenhuis

Take home

- Maandag doe ik het anders
- Nooit meer dwang, behalve acuut
- Je hebt handvatten voor beter contact en betrekken
- bewust van invloed van taal op de behandeling
- Benut placebo
- Sluit positief af

DANK

En elke keer als je denkt aan dit uitzicht in Siena zal je merken dat...

Marije en Hilde